

«Cervantes y la retórica» (1985) a «Las ediciones del *Quijote* en Cataluña» (2005), pasando por un estudio ejemplar, «Cervantes, historiador de la literatura» (2001), que, revisado, constituye otra de las joyas de su libro *Signos viejos y nuevos. Estudios de historia literaria*. Blecua afirma en el prólogo:

Siempre he querido a Cervantes. Como historiador de la literatura me he sentido muy afin a él: «Origen y progresos». Él fue el primer gran historiador de la literatura española. Se sabía, pero se preocupaba la crítica más por la biografía o por la teoría literaria que por este aspecto («el tercer hombre»). Cervantes es un historiador no gratuito, porque toda su historiografía va encaminada a incluirse él entre los inventores de los géneros. Es artículo de lenta y larga gestación. Creo que está bien.¹³

Seguramente después de Menéndez Pelayo, a quien deben más las investigaciones en torno a Lope de Vega y su fascinante producción literaria es a Alberto Blecua. Fundador, alma y animador infatigable del grupo de investigación *Prolope* desde su constitución en 1989, Blecua ha publicado un haz muy nutrido de comedias de Lope de Vega junto con su compañero de la Universitat Autònoma de Barcelona, Guillermo Serés. El trabajo en equipo ha sido una manera habitual de una parte de sus quehaceres, según atestigua, por ejemplo, la obra *El teatro del Siglo de Oro: edición e interpretación* (2009). A mitad de camino entre la alta investigación —la que ha practicado desde *Prolope*— y las necesidades de la docencia, se encuentran sus ediciones de *Fuenteovejuna* (2006) y *Peribañez y el comendador de Ocaña* (2010), que Rosa Navarro acaba de calificar como imprescindibles «por su intuición crítica, su pasión filológica y su sabiduría».

Director de más de una veintena de tesis doctorales, el maestro —docente e investigador— Alberto Blecua ha impartido seminarios en Harvard University (en 1985, sobre crítica textual y Quevedo), en la Sorbona (entre del 89 y el 90, acerca de Cervantes y Lope de Vega); ha dictado conferencias desde Roma a California; ha formado parte del jurado del Premio Planeta hasta convertirse en el miembro más antiguo del mismo; y ha fraguado una amplia red de amigos que le hemos admirado y querido para siempre. En 1997 y en la Universidad de Kyoto, Blecua sentenció: «Lope de Vega y Cervantes son los autores de su época que con más profusión e interés incorporan materiales biográficos —verdaderos o falsos— en sus obras».¹⁴ Gran parte de la biografía de Blecua está en los trabajos de filólogo entusiasta y sabio. Alberto Blecua Perdices falleció el 28 de enero de 2020 en su querida Barcelona.

Adolfo SOTELO VÁZQUEZ
Universitat de Barcelona

SIR JOHN LYONS
(1932-2020)

El passat 12 de març va morir després d'una llarga malaltia l'eximi lingüista britànic John Lyons a l'edat de 87 anys. Havia nascut el 23 de maig de 1932 a Stretford, Lancashire, actualment Traffort. Es va educar inicialment a St Ann's RC School, Stretford, fins al 1943, quan va obtenir una beca al centre catòlic Saint Bede's College de Manchester. Al 1950 va ingressar al Christ's College de Cambridge per llicenciar-se en classicisme i diplomar-se en educació el 1954.

13. *Ibidem*, p. 13.

14. *Ibidem*, p. 327.

Va fer el servei militar de dos anys a la marina, on va intervenir aprenent rus com a codificador de missatges fins que el 1956 va tornar a Cambridge per doctorar-se sota la direcció de William Sidney Allen i, més tard, de Robert Henry Robins. Amb la seva coneixença de rus, l'any 1960 va participar en un projecte de traducció automàtica a la Universitat d'Indiana, on també va impartir cursos de lingüística general. L'any següent va ser professor a l'Escola d'Estudis Orientals i Africans. També va rebre una beca Rockefeller d'un any a Yale, però la va declinar per la posició acadèmica més oportunista en lingüística que era inusual en aquella època a la Gran Bretanya. L'any 1961 va tornar a Cambridge i al Christ's College per seguir ensenyant lingüística fins a 1964, activitat que de fet va continuar durant vint anys més, entre 1964 i 1984, a les Universitats d'Edimburg i Sussex, on va crear una llengua anomenada bongo-bongo —sobre la qual faré una breu referència després—, que va utilitzar com a eina docent per als seus estudiants i lectors. Entre 1965 i 1969 va fundar i editar la revista *Journal of Linguistics* a la Universitat de Cambridge. I va ser mestre al Trinity Hall de Cambridge durant 15 anys, convertit en soci d'honor, abans de retirar-se el 2000.

El mateix any es va traslladar a França, a la ciutat de Vichy, on va residir des de llavors amb la seva esposa Danielle, de qui havia rebut amb reconeixement explícit també molts ajuts en la publicació de llibres i articles.

Entre altres mèrits acadèmics, com a erudit mundialment reconegut en el camp de la semàntica i la pragmàtica, el 1984 va rebre l'homenatge de Frank Robert Palmer amb *Grammar and Meaning. Essays in Honour of Sir John Lyons*, Cambridge University Press (1984, 1995). Tres anys després va ser nomenat *Fellow* de l'Acadèmia Britànica pels «serveis sobre l'estudi de la lingüística». I el 2016, va rebre la Medalla de Lingüística de Neil i Saras Smith per l'Acadèmia Britànica «en honor de la seva excel·lent contribució de tota la vida al camp de la lingüística».

Sobre les moltíssimes publicacions que va produir començo per una llista cronològica de les obres més notòries, la majoria traduïdes al castellà, sovint amb diverses edicions:

Structural Semantics. An Analysis of Part of the Vocabulary of Plato. Publications of the Philological Society, Oxford Blackwell (1964).

Introduction to Theoretical Linguistics. Cambridge University Press (1968). Traducció de Ramon Cerdà: *Introducción en la lingüística teórica*. Ed. Teide (1971...).

Chomsky. Fontana Modern Master (1970). Traducció de Joan Romà: *Chomsky*. Ed. Grijalbo (1974).

New Horizons in Linguistics (com editor i coautor). Penguin (1970).

Semantics, volumes 1 and 2. Cambridge University Press (1977). Traducció de Ramon Cerdà: *Semántica*. Ed. Teide (1980...).

Language and Linguistics. Cambridge University Press (1981). Traducció de Ramon Cerdà: *Introducción al lenguaje y a la lingüística*, Ed. Teide (1984...).

Language, Meaning and Context. Fontana (1981). Traducció de Santiago Alcoba Rueda: *Lenguaje, significado y contexto*. Barcelona / Buenos Aires: Ed. Paidós.

New Horizons in Linguistics, Penguin (1970). Traducció de Conchita Lleó: *Nuevos horizontes de la lingüística*. Alianza Editorial (1975).

Natural Language and Universal Grammar. Essays in Linguistic Theory. Cambridge University Press (1991).

Linguistic Semantics: An Introduction. Cambridge University Press (1995).

Per descomptat, tenia nombroses publicacions més, sobre les quals, a títol purament indicatiu, n'afegeixo només les que cita ell mateix al seu llibre més extens, *Semantics*:

- «Firth's theory of meaning», C. E. Bazell et alii (editors), *In Memory of J. R. Firth*, Longmans. London, 1966, p. 288-302.
- «A note on possessive, existential and locative sentences», *Foundations of Language*, 3, 1967, p. 390-96.
- «Human Language», a R. A. Hinde, *Non-verbal Communication*. Cambridge University Press, 1972, p. 290-96.
- «Phonemic and non-phonemic phonology: some typological reflections», *International Journal of American Linguistics* I. University of Chicago Press, 1973. Reeditat a W. E. Jones / J. Laver (ed.): *Readings in Linguistics* I. University of Chicago Press, 1974.
- «Linguistics», *Encyclopaedia Britannica*, 15a edició, 1974.
- «Deixis as the source of reference», E. L. Keenan (ed.): *Formal Semantics and Natural Language*. Cambridge University Press, 1975.
- «Deixis and anaphora», T. Myers (editor): *The Development of Conversation and Discourse*. Edinburgh of University Press, 1977.
- «Pronouns of address in *Anna Karenina*: the stylistics of bilingualism and the impossibility of translation», S. Greenbaum, G. Leech, / J. Svartvik (comps.): *Studies in English Linguistics: For Randolph Quirk*, London, Longman, 1980.

A partir d'aquí em limito a generalitzar idees destacades que va publicar sobretot a les obres que vaig tenir la gran oportunitat de traduir.

Sobre *Introducción en la lingüística teórica* diria que la concepció més destacada, i freqüent, era la capacitat exploratòria de no fer cap seguiment reiteratiu i purament imitatiu a favor d'algun especialista o grup considerats com autoritats no sols indiscutibles sinó també úniques o gairebé úniques com era, sobretot en aquell temps, més que relativament freqüent en l'àmbit universitari del nostre entorn i bastants altres més. De fet, aquesta primera introducció obria l'expectativa dels corrents més importants de la teoria lingüística no sols als estudiants de l'especialitat sinó també als de psicologia, antropologia, sociologia, biologia, cibernètica (l'antiga informàtica!) i més enllà. Sostenia que la lingüística patia especialment per la separació entre "ciències" i "humanitats" —és a dir, "lletres"— que encara s'aplicava a la majoria d'escoles i universitats. Inclou una sèrie d'afegits propis a la sintaxi generativa transformacional de Noam Chomsky i no hi falten, com és lògic, moltes referències a obres seves més o menys inèdites com les de les llistes de més amunt.

Més en especial, a *Introducción al lenguaje y a la lingüística* hi ha una presentació encara més estratègica per a una introducció entenedora a la lingüística general. Els capítols es distribueixen en tres parts: 1) el text, 2) una ampliació bibliogràfica, i 3) un llarg seguit de preguntes, exercicis i comentaris sobre els continguts estudiats amb connexions conceptuals sobre temes de capítols anteriors. I al capítol 4t amb el títol «La gramàtica», s'hi inclouen exemples de la llengua bongo-bongo, famosa creació característica des de 1964, mentre era professor de lingüística a les universitats d'Edimburg i Sussex, que va utilitzar com una original eina docent per als seus estudiants. Ho justificava perquè molts manuals oferien problemes sobre l'anàlisi gramatical de llengües reals o hipotètiques i la majoria només utilitzaven fragments aïllats. Aquesta proposta lingüística estava pensada perquè els estudiants tinguessin l'oportunitat d'endinsar-se en una llengua hipotètica cabdal, diferent de l'anglès en molts aspectes però similar a moltes altres llengües naturals en diverses característiques estructurals. Transcrivint les oracions en forma ampla, cal començar per assignar els valors fonemàtics pertinents i després establir tant com es pugui l'estructura morfològica i sintàctica, en especial les categories de cas, gènere, nombre i temps-aspecte. Proposo, com a mera curiositat, els següents exemples a l'entorn de l'arrel *jelt*, 'llibre':

- 1) *pixadilpixo ijelt*. We love this book, Ens encanta aquest llibre
- 2) *idungosu ujelt*. She was reading this book, Ella llegia aquest llibre
- 3) *uθimbi idungexo jelt*. That girl is reading a book, Aquella noia llegeix un llibre

D'on es dedueix, per exemple, que, a més de *jelt*, *idung* vol dir 'llegir'. I confesso encara que, probablement pel material tan escàs que exposo i pel temps que ha passat, no (em) queda clar com s'hi manifesta la diferència entre el mateix díctic que surt repetit, almenys en anglès i català, en els dos primers exemples. Ben al marge d'això, com que l'expressió sembla que va arribar a popularitzar-se més enllà de la lingüística, per internet es poden trobar derivacions ben diferents sobre *bongo-bongo*.

Pel que fa a la meua experiència com a traductor seu, afegiré un breu resum de consideracions i nivells. Amb una casuística molt i molt extensa, les propostes teòriques que promovia eren tan enriquidores que una senzilla versió literal hagués quedat del tot insuficient. Per aquest motiu justament amb la traducció s'oferien adaptacions, comentaris o ajustaments aplicables a la llengua d'arribada. Per distingir aquests dos nivells textuais, s'exposava per una banda el text base sense claudàtors i, amb claudàtors i sovint en notes al peu, tots aquells suggeriments que el traductor afegia. En aquest cas hi ha sobretot especificacions sobre matisacions i en general com a ampliació de detalls en castellà a propòsit d'un fenomen fonètic, gramatical, lèxic... Com també afegits d'exemples i ampliacions similars però no del tot coincidents, deguts a aspectes teòrics de contingut, d'estratègia docent i d'equivalència conceptual per la necessitat d'especificacions motivades per la hispanització. I requerides per tot això, encara hi havia addicions d'autors amb dades bibliogràfiques i també sovint amb alguna exposició resumida dels afegits. Entre altres, pel que fa de nou a la traducció de *Semántica*, hi ha tot un seguit de referències a Emilio Alarcos Llorach, José Luis Aranguren, Dumitru Copceag, Eugenio Coseriu, Henry Lefevre, Maurice Molho, Bernard Pottier, Antonio Quilis, Adam Schaff, Bruno Shell, Georges Straka, Harald Weinrich, Alonso Zamora Vicente...

I en últim terme algunes vegades, diria tres o potser quatre, vaig haver d'enviar-li consultes per precisar aspectes que no em resultaven prou aclarits en la confluència entre anglès i castellà. Tot es va resoldre perfectament amb els detalls que van caldre.

Com es pot comprendre, per a mi va ser una experiència decisiva que guardo amb un reconeixement infinit i ara amb molta pena.

Ramon CERDÀ MASSÓ

GERMÀ COLÓN DOMÈNECH
(Castelló de la Plana, 1928 – Barcelona, 2020)

Roda el món i torna al Born. La de Germà Colón, nascut a Castelló de la Plana el 30 de novembre de 1928 i traspassat a Barcelona el 22 de març de 2020, se'm figura una trajectòria vital d'anada i tornada (d'aquí el refrany inicial, que reprendré al final). A Castelló neix, i Castelló l'acabarà fent el seu fill predilecte. A Barcelona rep la formació universitària, i Barcelona l'acull les darreres dècades de vida fins al seu traspàs. Entremig, el gruix de la carrera docent i acadèmica en el camp de la filologia catalana, hispànica i romànica, el desenvolupa a la Universitat de Basilea, un dels centres més prestigiosos de la romanística europea, on acabarà creant escola.

En les primeres passes de la seva carrera, que mira cap al nord (Barcelona, Basilea), Germà Colón mostra ja una curiositat i un afany de saber voraçs: passa d'estudiar l'àmbit lingüístic (o dialectal) més immediat, els parlars de la terra natal, a interessar-se pel conjunt de la llengua (cata-